

שהיא התורה שהיא החכמה על הכל. והחכמה<sup>6</sup> הזאת שהיא על הכל לא שייך אל האומות, כמו שהוא מבואר במדרש. וכך אמרו במדרש: (איכה רבה ב, יג) מלכה ושירה בגוים אין תורה. אם יאמר לך אדם יש חכמה בגוים תאמן, הזאת היא דכתיב (עובדיה א, ח) והאבדתי חכמים מאדום ותבונה מהר עשו. יש תורה בגוים אל תאמן<sup>6</sup>, דכתיב מלכה ושירה בגוים אין תורה. ולכך המלכות, הם היונים, לא היו מתנגדים לישראל כי אם בתורתם, וכמו שיבאר ענין זה. וזה שראה דניאל מלכות השלישי הזה שהוא דומה לגמר, כי זאת היתה היא עו ביותר, וכמו שאמרו: (אבות פרק ה, משנה כ) הוי עו כנמר. וזאת המדה היא שייכת אל אשר הוא מוכן אל החכמה, כמו שאמרו ויל: (אבות פרק ב, משנה ה) ולא הביישן למד<sup>6</sup>. ולכך מדת ישראל היא עזות, כמו שאמרו במסכתא ביצה: (כה, ב) תנא משמיה דר"מ, מפני מה נתנה תורה לישראל מפני שהן עזים<sup>6</sup>. תנא דבי ר' ישמעאל מיימנו אש דת למו (דברים לג, ב), אמר הקב"ה ראויין הללו שתנתן להם דת אש. איכא דאמר, דתיהם של אלו אש, שאלמלא (לא) נתנה תורה לישראל אין כל אומה ולשון יכולין לעמוד בפניהם. והיינו דאמר ר"ש בן לקיש ג' ענין הן ישראל באומות וכו'. פירוש, בשביל שיש להם התורה, וכשביל זה רתיהם של אלו הוא אש, אשר האש יש לו התוקף<sup>6</sup> והוא עז, ולכך ישראל הם עזים כאומות. ודע כי החומר הוא מתפעל<sup>6</sup>, ולכך בני אדם שהם בעלי חומר אינם עזים וקשים, אבל ישראל שנתנה להם התורה הם עזים וקשים לגמרי, ודבר זה בארנו בכמה מקומות. ולכך ראה דניאל אומה זאת שהיא מוכנת אל החכמה ביותר משאר אומות, ראה אותה נמר שהוא היותר עז.

ולפיכך האומה הזאת בקשו שיכתבו להם חכמים התורה יונית, כמו שמפורש במגילה (ט, א). אף כי בודאי אין לאומה הזאת חלק בתורה, כמו

<sup>6</sup> והחכמה: דמיר חזר עוד פעם על המשפט הקודם.

ויכא המלך (שם ע' קז).

(63) יש תורה בגוים אל תאמן. ועי' בנתיב נתיב

התורה פ' יד (ע' נט) ביתר אריכות, דביאר שחורה

היא שכל נבדל ולקית ועי' אינו שייך לאהיה.

(64) ולא הביישן לפי. ובדרך חיים ב, ה (ע' עח)

ביאר כי עזות וחקירות הם הכונות החכמה, ועי'

בענין שהמקבילים גם יחיו באותו תוקף ובאותו

חקירות. ובנתיב נתיב חקירות פ' ב (ע' קפח) כחב

חקירות. ובנתיב נתיב חקירות פ' ב (ע' קפח) כחב

וכרשיי שם לא פירש העזות כמדה הנחוצה לתורה

אלא החיפץ, דההכונה לעזות שייך רק דרך תורה

— ונתנה להם חזקה כיו שיתעסק בה והיא

מתשת כוחם ומכנת להם, וכן נראה מהמשך

הסוגיא. ועי' במדרשאי שפירש כמהר"ל.

(66) אשר האש יש לו התוקף. כי בדרך חיים ה, כ

(ע' רסט), נצח ישראל פ' כא (ע' רכב), ותפארת

ישראל פ' יח (ע' נח).

(67) הן התורה הוא מתפעל. תרצ"ד רמח"מ וכוונתו:

שאמרנו, ומכל מקום בקשו לכתוב להם התורה כלשון שלהם, וזה מורה שהחכמה שייך להם ביותר מן שאר האומות. ולכך דרשו ויל יפת אלקים ליפת וישכן באהלי שם (בראשית ט, כז), ופירשו ויל (מגילה ט, ב) איך חייא בר אבא היינו טעמא דכתיב יפת אלקים ליפת, יפיתו של יפת יהא באהלי שם, כלומר מן היופי של בני יפת, וזהו לשון יוני שהוא היפה יותר, ויהי התורה באהלי שם, כי מותר להיות התורה כלשון שלהם. וכ"ז מפני שיש לה החכמה יותר משאר אומות. והקירוב הזה עצמו היה גורם שרצו לאבר מהם התורה, כי אין גבור מתקנא אלא בגבור שכמותו<sup>6</sup>, ולפיכך רצו לאבר מהם התורה.

ולכך אמר כי מלכות שלישית מתיחס אל חיה שהיא נמר שיש לה ד' כנפים, כי החכמה הוא מתפשט בכל צדין לרוחב ולאורך ואין לה גבול כלל<sup>6</sup>, רק מתפשט בכל מקום. ולכך היה מרמה זה לגמר שיש לו ד' כנפים, שהכנפים מורים על התפשטות בכל ד' רוחות, וכבר בארנו זה במקום אחר<sup>6</sup>, וזה מבואר בכל מקום. ולכך אמר על אומה זאת די תשלט בכל ארעא (דניאל ב, לט) מאחר כי האומה הזאת יש בה החכמה, הרי השכל מתפשט בכל העולם כי כך ענין השכל, ולכך כפי מדת השכל היה ממשלתם בכל העולם, והכל היה כפי המדה. ולכך המלכות הזאת לא היו מתנגדים לישראל רק מצד התורה השכלית ומצד<sup>6</sup> התורה האלקית. וכך היה כל ענין מלכות שלישית, לבטל מישראל מעלת התורה האלקית וכל דבר אלקי.

בפרט היה רוצה אומה זאת שלא היה ח"ו לישראל מעלה אלקית, וזה אמרם במדרש: (ויקרא רבה יג, ה) ושם הנהר השלישי חזקל, זו יון שהיא חדה וקלה בגזרותיה על ישראל. ואומר להם כתבו על קרן השור שאלו ישראל חלק באלקי ישראל, כי מלכות שלישית אומרת לישראל כתבו על קרן השור דוקא. ופירשו זה בפרק אין עומדין (ברכות לב, ב), אמרו: ונאמר ציון עזבני ה'

<sup>6</sup> ומצד: דפיר ומצד.

למעלה.

(70) במקום אחר. לא מצאנו איסור שביאר שכנפים

מרמזים על התפשטות לז' קצוות. ברם מצאנו

שכנפים מרמזים לענין ההתרחקות "ולפיכך כל

דבר שיש לו התרחקות נקרא שיש לו כנפים"

[נתיב נתיב גמלת חסדים פ"א (ע' קמט)], ובפרטים

לזירות "לפי שהכנפים מורים על הזירות היחוד"

[נצח ישראל פ' כב (ע' קיא)], ובח"א כ"ב עב, ג.

אור הנפש והפנימיות וזה אחד המרכיב ואחד הממעיט<sup>45</sup>. והם ב' בחינות הלל והודאה כמו שכתבנו במקום אחר<sup>46</sup> מזה: **ובענין** המאיר והשורף איתא בזהר הקדוש<sup>47</sup> כי בימי המעשה יש מאור האש ובשבת מאורי אור ולכן מבדילין במוצאי שבת. קודש בורא מאורי האש לרבך מאור האש במאורי אור של שבת ע"ש בפרשת בראשית ופרשת ויקהל. ולבאר חנינן נראה דיש אור הבא בכח שריפת הפסולת. שהרי כל נר שלנו מאיר רק כפי מה שיש לו לבלות ולשורף. וזה תכלית כל המלאכות בימי המעשה לברר ולהסיר הפסולת ובכח זה הבידור זוכין לאור. אבל אור המאיר הוא עצם האור שאינו שורף רק מאיר והוא מאור שנברא בראשון שהיה מאיר מסוף העולם ועד סופו וגנוז הקב"ה לצדיקים. ובשבת יש הארה מאור חנינו וכמו שכתוב<sup>48</sup> מתנה טובה יש לי כו' ולכן נקרא מתנה שאין זה בכח מעשה האדם. ואיתא<sup>49</sup> דאחר שבת הראשון שנגנו האור הזמין הקב"ה לאדם למצוא אור על ידי אבן. והוא בחינת מאורי האש ואש השורף שכפי מה שיכיר כן ימצא הארה וזה שכתב<sup>50</sup> ויהי ערב ויהי בוקר פירוש שכפי בידור התעורבות ושריפת הפסולת ימצא בוקר. ולכן בשבת קודש לא כתיב ויהי ערב כי שולט בו מאורי אור כנ"ל. ולכן מפורש בתורה (שמות ל"ה) לא תבערו אש ביום השבת וכל המלאכות אין מפורשין בתורה ואיתא בגמרא<sup>51</sup> דהבערה יצא ללמד על הכלל כולו. ונראה הרמז כנ"ל שכל המלאכות הם בכלל הבערה כי הם בחינת אש השורף כנ"ל. ולכן אסור בשבת. והנה

הקב"ה נתן לנו חלק באור הגנוז המאיר כמו שכתוב (תהלים צ"א) אור זרוע לצדיק וזה בעולם שנה נפש. בנפש המילה שנקרא בריית אש כי האדם אש וחיותו שבאיש הוא בחינת אור זרוע הנ"ל. ובשנה הוא השבת שיש בו מאורי אור. ובעולם הוא במקדש שהיה בו מאור חנינו והוא לכל העולם: **ואיתא** בגמרא<sup>52</sup> מחוץ לפירות העדות יערוך וכי לאורה צריך והלא כל מ' שנה חלכו רק לאורן אלא עדות הוא שהשכינה שורה בישראל מנר מערבי כו'. והוא כמו שכתוב<sup>53</sup> כי נר מערבי שהיה דולק על פי נס אם כן הוא בחינת מאורי אור שאינו על ידי כילוי ושריפה רק עצם האור. אכן המצוה היה שיערוך אחרון ובגנוז הנרות בכח מאור האש ואחר כך יחול על לערב ב' המאורות הנ"ל. ועל זה כתיב שאינו צריך לאורה כי תהליכות בני ישראל במדבר היה על פי העמודים ענן ואש בלי שום אש חדיש. ורק עדות הוא שבכח בני ישראל לעורר אור המאיר על מאור האש שלהם. וזה הרמז בהעלותך עד שתהיה שלהבת עולה מאליה<sup>54</sup> הוא בחינת מאורי אור הנ"ל. וכמו כן בגס דחנוכה שהיה דולק בלי שמן אם כן הוא בחינת אור חנינו. אף על פי כן היה חסד באופן שנשאר פך אחד<sup>55</sup> כדי לערב ב' המאורות כנ"ל. ויש לומר שזה גם כן בחינת הלל והודאה. המאיר והשורף. וכמו כן הפלפול בגמרא<sup>56</sup> אי הדלקה עושה מצוה או הבהוה הנחה זה הבהוה אור שאל מלמעלה על המצוה. והוא בחינת מנוחה רשבת. ובמה שבארנו לעיל מענין ערב ובוקר יובן המדרש בראשית<sup>57</sup> ויהי ערב

מעשיהן של רשעים ע"ש בגוה שכתבנו שכתוב (בראשית א. ד) וירא אלקים כי האור כי טוב להוכיח שאינו חפץ במעשיהן של רשעים<sup>58</sup>. והפירוש כנ"ל שערב הוא לברר התעורבות שנעשה על ידי חטא הנחש וכת דיליה שהם הרשעים. ובני אדם צריכין לתקן זה התעורבות. ואם כי הוא עבודה. אבל הקב"ה חפץ רק באור כי טוב כמו שהיה קודם החטא וכמו שיש הארה מזה בשבת קודש מעין יום שכולו שבת כמו שהתבאר:

### ב"ה [תרה"ה]

**המצוה** חסד בנרות. דאיתא<sup>59</sup> וחושך על פני תהום זו יון שהחשיכה עיניהם של ישראל. כי בני ישראל אינם יכולין להיות בלי מצות דכתיב (משלי י"ב) נר מצוה. כי האדם כלול משמים וארץ. נשמה משמים והגוף מארץ<sup>60</sup>. וכמו שנאמר (בראשית א. ב) והארץ היתה תהו ובהו כו' כן הוא באדם שמתלבש בגוף ואברים גשמיים והם חשבים. אך ורוח אלקים מרחפת על פני המים. פני המים הם המצוה עשה ולא תעשה. והם מאירים לכל האברים והגידים מתוך החושך. וכן כתיב<sup>61</sup> נר לרגלי דברך. רגלי הוא מדרגה תחתונה שהוא הגוף.

<sup>58</sup> "והארץ היתה תהו ובהו" - אלו מעשיהן של רשעים. "ואמר אלהים יהי אור" - אלו מעשיהן של צדיקים. אבל אנו יודעים באמת מזה חפץ אם במעשה אלו ואם במעשה אלו. כיון דכתיב "וירא אלקים את האור כי טוב" ויהי במעשיהן של צדיקים חפץ ואינו חפץ במעשיהן של רשעים<sup>59</sup> (בר"ה ב. ד).

<sup>59</sup> בר"ה ב. ד.

<sup>60</sup> בר"ה ב. ד. ויקד ט. ט.

<sup>61</sup> נר לרגלי דברך ונר לנחמתי (תהלים קט, קל). מזה כי נר מצוה אלא כל מי ששחית מצוה הוא כאלו מדיק נר לפני הקב"ה ומזה נפש שנקראת נר שנאמר "נר זה נשמת אדם" ומזה "וירא אור" אלא הדבר פשוט שאדם מציב כלכו לעשות מצוה ונר זרע שכתוב אומר מה לך לעשות מצוה ונחמד את נשך. עד שאמר נחמן לאחריהן תן לבקר, וישר טוב אומר לו חן למצוה ראה מה כתיב כי נר מצוה מה נר הזה כשואר ודלק אפילו אלק אלהים קדישין

והתיקן על ידי המצוה. אור גוף התורה בחינת השמחה. אחר כך (שם ב. י"ד) אור. זה חמים ומתקנים הגוף. וזהו שירגיש האדם הארה בנפש דאיתא<sup>62</sup> יו"ד באיש ה' בא המצוה ותיקן הגוף מאיר הרשום בנפשו. וכתיב (תהי המיצר קראתי י"ה ענני כמו הוא גימטריה נר הוא התפש חנ"ל ברמ"ח איברים. כי לעי נמצא באדם אך הוא בו וכשזוכין להארה על ידי ה מתרחבין ומתפשטין פעולת והנה י' פעמים ה' ג'. ובמל היה ר'. נמצא מרחב י"ה זהו ידי המצוה כמו שכתוב נ מצוה אותיות הוי"ה. ר"ה נ הוא חילוף אותיות חנ"ל. ש באים להתגלות נ

**איתא** מזה בימין ונר ה ובעל הבית נר באמצע<sup>63</sup>. הרמז הוא כי מבי מלבוש לנפש האדם<sup>64</sup>. וציר לקבל רשימה וצין מבי שכתוב<sup>65</sup> (משלי ב. א. ה. א) ומב

<sup>62</sup> י"ד פעמים כתיב כן אור, אור, כנ"ד (בר"ה ב. ד. ע"ש).

<sup>63</sup> "אמר רבא למה נקרא שמה אשה" אש. יו"ד ראש היא ראשית. ח"י עם ד"ה השם מושלם מביטות. ומחזיר פ"א מ"ח.

<sup>64</sup> עין צדק ח"ג ש ע"כ.

<sup>65</sup> שבת כב ע"א.

<sup>66</sup> שאילחות דרב אחאי ואין. כו.

<sup>67</sup> "... דכל כו נר דלא וכו' בזהו עלו המצוה ולאחלפא בלבושא דמצוה. קאמי בלבושא מוטא דלא אצטרין כמה לברשין מוהצין ביהוה עלמא בזהו עלמא בלבושין ומוהצין כו מלבושין ל"ה בזה לברשא דאחמדי

<sup>45</sup> "אחד השריבה ואחד הממעיט שיכיר לבו לשפוט" (מנחות ק"ע"א).

<sup>46</sup> שנת חמישי ד"ה "שנים טובות".

<sup>47</sup> ד"ה כו ע"א ד"ה ד"ה ע"א.

<sup>48</sup> "מתנה טובה יש לי במתנה גוף השבת שמחה" האני מבקש

האש. לפרק אנו מבדילין על האור במוצאי שבת... (שחיטת נחלים, צ"ח).

<sup>49</sup> בראשית א. פסוקים ו. ת. י. י. כו. כו. א.

<sup>50</sup> שבת ע"א.

<sup>51</sup> שבת כב ע"כ.

<sup>52</sup> רש"י ברייתא ד. ד"ה "בהעלותך" עין שבת כו ע"א.